Lenka Rýdlová
Funkce slovesných paradigmat „hablara“ a „hablase“ v současné španělštině
(posudek vedoucího diplomové práce)

Koexistence dvou gramatických forem, které mají (zdánlivě) v jazyce stejnou funkci, je pro lingvisty vždy vděčným tématem: vždy se nabízí otázka, jak takový stav vznikl, jestli je funkční totožnost úplná a proč jazykový systém takový stav připouští. Diplomantka Lenka Rýdlová si zvolila zajímavý příklad takové koexistence v současné španělštině, totiž výskyt slovesných forem zakončených na *–ra* a *–se*.

Práce sestává ze šesti kapitol. Úvodní kapitola vymezuje cíl práce, charakterizuje použitou metodu a nabízí přehled současného stavu poznání. Druhá kapitola se zabývá španělským modálním systémem a zásadami užívání subjunktivu ve španělštině. Třetí kapitola je zaměřená diachronně a popisuje původ a vývoj obou zkoumaných forem. Synchronně orientovaná čtvrtá kapitola naproti tomu podává přehled shodných a neshodných využití obou paradigmat v současném jazyce. V páté kapitole autorka předkládá frekvenční analýzy zkoumaných forem, a to jednak analýzy převzaté ze sekundární literatury (ty navzájem porovnává a konfrontuje), jednak analýzu vlastní, založenou na materiálu z korpusů CREA a InterCorp. Poslední kapitola shrnuje nejdůležitější závěry práce.

Domnívám se, že hodnocení práce je účelné rozdělit na dvě části, na hodnocení té části DP, která analyzuje stav problému a komentuje poznatky ze sekundární literatury, a na hodnocení vlastní materiálové analýzy.

Je třeba ocenit, že v teoretické části autorka pracuje s poměrně velkým množstvím titulů sekundární literatury. Je zřejmé, že tyto práce jsou dvojího druhu. Část z nich tvoří učebnice a gramatiky popisující daný jev z didaktického hlediska – cílem jejich autorů většinou je popsat praktické užívání španělských modů (a v rámci nich též forem zakončených na *–ra* a *–se*); tyto práce často počítají s tím, že čtenářem není rodilý mluvčí španělštiny. Druhou část zdrojů tvoří teoretické gramatiky a studie, jež odhlížejí od didaktického aspektu a zaměřují se na popis a fungovaní modálního systému a jeho součástí. Je zcela zřejmé, že traktování zkoumaného problému musí být v obou typech prací odlišné: v prvním typu převažují soupisy pravidel a příkladů užití, v typu druhém je analýza zasazena do určitého obecného teoretického rámce. Autorka diplomové práce se vcelku s úspěchem vyrovnává s nelehkým úkolem skloubit závěry obou typů prací do jednotného celku. O tom svědčí už to, že se snaží důsledně rozlišovat mezi zkoumanými formami (označuje je konvenčně slovy paradigmata *hablara* a *hablase*) a jednotlivými významy/funkcemi, jichž mohou tyto formy nabývat. Bez tohoto rozlišení se nelze dobrat obhajitelných výsledků, protože už to, že mnohé didakticky zaměřené práce označují všechny tyto formy za subjunktiv imperfekta (byť jak autorka dokládá, zdaleka ne všechna užití jsou subjunktivní povahy), zatemňuje celkový obraz. Je třeba vyzdvihnout autorčinu snahu „převádět“ terminologicky často nepřesné formulace didakticky zaměřených prací do teoreticky přijatelné podoby. Autorkou vytvořený syntetický obraz jednotlivých užití, opírající se částečně i o výklad historického rozměru celého problému, je tak přesvědčivý. Pozornost, kterou autorka věnuje didaktickému rozměru celé věci – např. rozbor toho, jak některé učebnice a gramatiky deformují skutečný obraz problému – není na škodu, byť někdy znamená v teoretickém výkladu určitou odbočku.

Část, kterou můžeme zjednodušeně označit jako materiálovou, praktickou, je založena na analýze dat získaných z korpusů CREA a InterCorp. Tato data jsou pak částečně

konfrontována s některými existujícími kvantitativními analýzami výskytu forem na *–ra* a *–se* v různých registrech současné španělštiny. Budiž řečeno úvodem, že výrazně omezujícím faktorem byl pro autorku hlavní používaný korpus, totiž největší španělský korpus CREA. Je obecně známo, že tento korpus je jen velmi skromně vybaven nástroji pro vyhledávání. Autorka si byla těchto omezení vědoma a zvolila cestu, kterou by někdo mohl označit za nejsnazší: vybrala si jeden konkrétní tvar (totiž tvar *hablara*, resp. *hablase*, odpovídající 1. a 3. osobě jednotného čísla) a zjistila jeho frekvenci u 20 nejfrekventovanějších španělských sloves. Z těchto sloves navíc vyřadila ta slovesa, u nichž zmíněné tvary mohou mít více významů. Tento přístup je obhajitelný, protože výsledky nejsou deformovány (velikost korpusu byla u obou konkurujících si forem stejně velká), avšak lze jistě namítnout, že bylo možné ověřit získaná čísla též na jiných osobách daných sloves a získat tak větší objem dat. Možné by bylo i zařazení sloves *ser* a *ir* a následné ruční „vyčištění" výsledků, avšak je pravda, že vzhledem k vysoké frekvenci tvarů těchto sloves by taková práce byla časově nesmírně náročná a není jisté, že by výsledky byly významně odlišné. A ještě jeden obecný komentář k práci s daty: domnívám se, že bylo možné vytěžit více ze srovnání autorčiných výsledků s výsledky analýz převzatých ze sekundární literatury (zejména s výzkumem Rojovým); detailní srovnání by zřejmě plasticky doložilo vliv jazykového registru na frekvenci užívání obou forem a také vliv kvality korpusu (jeho velikosti, struktury) na výsledná data.

Komentáře a náměty k obhajobě:

- Zajímavý je komentář o možném významovém rozdílu mezi oběma formami (s. 11). Otázka ale je, co se považuje za významový rozdíl, o jakém významu je řeč, zda jen o pojmovém, nebo o stylových a jiných složkách významu.
- Výklad o modech a jejich počtu (s. 16n.) je zjednodušený (je ale pravda, že na takto malém prostoru je stručný, a zároveň nenapadnutelný výklad tak složitého jevu obtížný).
- (ke s. 25) Slovesa typu *temer* volí indikativ tehdy, když jsou vlastně spíše případem sloves sdělování, tj. kdy vlastně vyjadřují emoce jen omezeně.
- Výše konstatovaný zásadní vliv složení korpusu na podobu výsledných dat můžeme najít na řadě míst práce (s. 32, 43, v celé praktické části). Autorka na s. 32 tento vliv nazývá „zkreslením jazykové reality". Myslím, že to není vhodný termín: data odrážejí stav v daném, často nevyváženém a rozsahem nevelkém korpusu; jen velké a vyvážené korpusy mohou zmenšit vliv idiolektu, jazykového jevu, který se shodou okolností vyskytuje nepřiměřeně často, atd.
- Rojova analýza (s. 51) v sobě skrývá jednu potíž, totiž nejasnou definici regionů v CREA: dlouhodobá práce s korpusem ukazuje, že přestože jde o texty vzniklé na daném území, jejich autorem může být člověk odjinud; v tomto smyslu jsou menší korpusy vytvořené přímo na daném území spolehlivější.
- Je škoda, že autorka nevyužila možnosti oddělit v InterCorpu publicistické a beletristické texty. Srovnání výsledků z těchto subkorpusů by bylo zajímavé.
- Ve chvíli, kdy autorka práci dokončovala, byl zprovozněn nový korpus CORPES XXI (autorka o tom mluví na s. 65 – je jasné, že už korpus nemohla použít). Lze doufat, že na tomto korpusu – vybaveném již více nástroji k vyhledávání – bude autorčiny výsledky možné ověřit a zpřesnit.

A na závěr ještě poznámku k formální stránce práce. V textu se občas nacházejí chyby v interpunkci, jinak je práce jazykově zpracována výborně (slabší je to se španělsky psaným résumé). Bibliografie je – jak už jsem uvedl – na diplomovou práci poměrně rozsáhlá; v citacích se občas objevují drobné nepřesnosti, několik citovaných knih v bibliografii chybí.

Celkově diplomovou práci považuji za zajímavou a plně ji doporučuji k obhajobě. S jistými pochybnostmi, které může vyvrátit obhajoba, ji předběžně hodnotím stupněm *výborně*.

V Praze dne 19. ledna 2014 doc. PhDr. Petr Čermák, Ph. D.